

pieselor într-un act încă destul de scenariilor radiofonice sună într-un totu! paradoxal.

După cum se știe, sursa principală a teatrului-radio a fost, de la începuturi, și continuă a fi, în mare măsură, dramaturgia scrisă pentru scenă. Se ia o piesă jucată, preferabil cu succes, la Național sau la „Bulandra“, se procedează, cu sau fără participarea autorului, la adaptarea radiofonică, se alege o distribuție și se trece la înregistrare, și nimeni nu se miră. Și nimeni nu consideră că avem de-a face cu un fenomen nefiresc. Dimpotrivă. A auzi la radio o piesă cunoscută anterior prin lectură sau spectacol scenic pare (și este) lucrul cel mai firesc din lume.

Dar, bizar, reciprocă nu e valabilă. Cîte teatre au inclus în repertoriu piese „adaptate“ după scenariu radiofonic? Cîți directori de teatru ascultă emisiunile radio cu gîndul de a detecta o piesă posibilă pentru scenă? Cîți regizori în căutare de „texte originale pe teme de actualitate“ s-au repezit la redacția teatrului la microfon, cerînd să asculte benzile de magnetofon sau să citească scenariile? Statistica ar indica, sînt sigur, o cifră pe-aproape de zero. Și, aceasta, pentru că teatrul (în cazul de față cu T mare) e paralizat de o prejudecată: dacă piesa poate fi transformată în scenariu radiofonic, scenariul radiofonic nu poate fi transformat în piesă. Sau, mai bine zis, nu-se-cade a fi transformat. Pentru că asta ar echivala cu o abdicare a scenei de la funcția de factor prim al creației. Pentru că asemenea apeluri la izvorul-radio ar echivala cu un eșec. Pentru că asemenea operațiuni ar echivala cu o inversare a rolurilor. Deși, după o scuturare de prejudecată, e limpede că nu ne întîlnim cu o inversare, ci cu un schimb natural. Dacă A egal B, atunci (nu-i așa?) B egal A.

A sugera (chiar insistent) preschimbarea lui B în A este, credem, un act nespus de util, astăzi, cînd ideea teatrului scurt cucrește cotidian noi teritorii ale vieții teatrale. Creația radiofonică pe acest tărîm s-a arătat a fi considerabilă. Pornind la o explorare a benzilor de magnetofon, alegînd unul din zece scenarii scurte, punînd în scenă specta-

cole-coupé, mai cu seamă în sălile mici, potrivite acestui tip de dramă, teatrele vor prilejui tuttora descoperirea (din cînd în cînd, senzațională) a cîtorva texte necunoscute și a cîtorva autori neștiuți.

Revista

...Și pentru că dacă-s două, trebuie și-a treia, „opereta-vrăjitorie“ *Baba Hircă* de Matei Mîllo, cu muzica de Al. Flechtenmacher, transmisă de studioul Iași, în adaptarea bine legată a lui Constantin Paiu, ne atrage atenția asupra unei prejudecăți, vechi, trainică și solid înfiptă, care zice că între teatrul-teatru, pe de o parte, și teatrul de revistă, pe de altă parte, se cascadează o prăpastie estetică imposibil de trecut. Deși ... nu-i așa. Bineînțeles (dacă înlocuim rău înțelesul cu un bineînțeles) că nu-i așa, că granițele sînt artificiale trasate, și că opera lui Mîllo — adusă nouă, încă o dată, prin glasul ieșenilor, și-n primul rînd al lui Miluță Gheorghin — nu face decît să ne încurajeze, o dată în plus, a semnala absența revistei (prin — mă grăbesc prudent să precizez — ceea ce respectiva are mai de calitate) din repertoriul teatrului radiofonic. Absență greu de justificat altminteri decît prin teribila putere a prejudecăților, ce au dictat că revista trebuie să rămînă la locul ei, adică, la emisiunile distractive, în vreme ce teatrul adevărat, ei bine, acesta...

Deși, cazul *Baba Hircă* și, în genere, teatrul lui Mîllo, foarte cu prețuire transmis radiofonic, atestă contrariul.

Deși, alcătuirea „operetelor-vrăjitorii“ (cuplet-muzică) e asemănătoare cu aceea a revistei, fiindu-i părinte.

Deși, bunii autori de revistă (numiți peiorativ „textieri“) au creat (da, da, acesta e cuvîntul), în anii din urmă, cîteva bucăți satirice de cea mai aleasă vină.

Deși, printre regizorii și actorii estradei se află personalități strălucite, în care Mîllo și-ar recunoaște strănepoții și care merită din plin astuparea prăpastiei.

FAȚA NEVĂZUTĂ A SCENEI

Croitori de „modă veche“

Mai de mult, într-o discuție, scenografa Gabriela Nazarie îmi spunea: „Cînd concep o schiță de decor sau de costum, știu că nu are ca destinație vreo expoziție de artă abstractă, ci atelierele teatrului, în care acestea iau ființă. La planșetă îmi trec mereu prin minte întrebări asupra felului în care se vor materializa ideile mele. După aceea — aproape întotdeauna — constat cu

satisfacție că înfăptuirea practică depășește așteptările mele.“

De aproape un sfert de veac, Gabriela Nazarie lucrează cu meserii iscusite din atelierele de croitorie ale Teatrului Național și are despre ei aprecieri dintre cele mai elogioase. Și nu numai ea. De la îmbrăcămintea numai falduri a antichității, pînă la cea de azi, cu linia ei modernă, orice costum se

eroiște și se execută în cele două ateliere ale Naționalului.

La atelierul pentru bărbați, șef-croitor este Alexandru Nicolae, iar la cel pentru femei, șefă-croitoare este Sanda Crăciunescu. Meseria de croitor în teatru, croitor de „modă veche” — de fapt, de modă a tuturor timpurilor — nu se învață în vreo școală, ci numai în teatru; trebuie talent și, mai ales, pasiune, multă pasiune pentru această meserie, în care nu există tipare, ci mereu inovație.

— „Cum lucrați?” — l-am întrebat pe Alexandru Nicolae, de treizeci de ani croitor în Teatrul Național. Drept răspuns, mi-a prezentat o mapă cu schițe de costume la spectacolul *Richard al III-lea* de Shakespeare, schițe semnate de D. Sbiera. Schițele arată ca niște fotografii de epocă, în culori, fără nici un detaliu tehnic. Este treaba croitorului-șef să aprecieze ce și cât material îi trebuie, să facă devizul, să caute prin magazine materiale refozabile, să le vopsească și, în ultimă instanță — de fapt, cea mai importantă treabă — să le taie, după propria sa pricepere și inspirație.

— „Desigur, acum, după atîția ani — ne povestește Alexandru Nicolae — cunosc bine costumele multor epoci, dar nu încetez a studia, în cărți istorice, enciclopedii, albume de pictură, costumele diferitelor epoci. Chiar pictorii scenografi mă ajută, aducîndu-mi uneori cărți despre epoca respectivă. Bunăoară, pentru a realiza costumele la *Danton*, am studiat cîteva volume privind istoria Franței și, în mod special, perioada revoluției franceze. Fără cunoștințe temeinice, nu poți înțelege ce-au vrut regizorul și scenograful. Apoi, de-atîția ani în Național, eu știu bine și conformația fiecărui actor, preferințele și, bineînțeles, măsurile. Apoi, la problemele de costum vine, alături de scenograf, și actorul respectiv; discutăm, ne sfătuim”.

Am răsfoit mapele cu schițe de costume pentru mai multe spectacole ale Naționalului. Uneori, au fost luate, în același timp, costume pentru epoci despărțite de secole și milenii. Imaginați-vă cum se puteau îngemăna epocile în acest atelier, cînd se lucrau costumele antice pentru *Medeea*, cele de țărani români din zilele noastre pentru *Comoara din deal* și cele shakespeareene pentru *Îmblînzirea scorpiei*. Pe bună dreptate, trebuie să apreciem fantezia celor care dau viață, cu veridicitate, altor epoci. Fîndcă nu putem să nu subliniem, încă o dată, cît este de important rolul costumelor în obținerea atmosferei specifice epocii, așa cum aceasta a fost „văzută” și concepută de regizor. Iată de ce, nu întîmplător, croitorul-șef este chemat la discuțiile cu pictorul scenograf, înainte de a se începe repetițiile pentru un spectacol sau altul.

Este destul de dificil să ajungi să stabilești cu exactitate linia modei din epoca la care trimite viitorul spectacol; dar este

mai dificil, uneori, să satisfaci dorința, gustul actorului și, mai cu seamă, al actriței. Sanda Crăciunescu, de aproape două decenii în Național, a „îmbrăcat” multe actrițe ale primei noastre scene. Ea ar putea povesti multe întîmplări nostime (și mai puțin... nostime), legate de atîtea probe de costume. Dar să nu divulgăm chiar toate secretele din „fața nevăzută a scenei”. Mai ales cînd e vorba de cochetărie feminină, indiferent de... epoca la care se referă.

Din activitatea atît de laborioasă a celor peste douăzeci de croitori și croitoare de „modă veche” de la Național, am reținut un fapt esențial, și anume, că nu sînt simpli executanți ai unor proiecte, ci au contribuții creatoare la stilul și linia fiecărui costum. Cum îmi spunea un alt scenograf, Mihai Tofan, în această meserie se cere nu numai abilitate și talent; dar și cultură, ca să poți percepe cum se cuvine situațiile. Lucrezi în același timp cu scenografi diferiți, ca stil și metodă de creație, „lucrez” cele mai diverse epoci. Croitorul este și el, în fața cerințelor ce i se înfățișează, un creator; și, ca atare, trebuie să intuiască ideea regizorului și a scenografului, s-o interpreteze. Succesul costumației, într-un spectacol, depinde de multe ori de capacitatea celor de la croitorie de a asimila aceste idei, chiar de invenția lor. Uneori, mici amănunte dau specificul epocii respective.

— „Numai în teatru se poate învăța și crea într-o asemenea meserie — îmi spunea Mihai Tofan. Iar cei de la Național sînt creatori excelenți. Uneori, cu ajutorul lor, pot caracteriza personaje care n-au epocă, timp, loc”.

Rămii și mai impresionat de importanța și dimensiunile muncii acestor croitori de „modă veche”, după ce vizitezi uriașa magazie de costume a Naționalului. Zeci de spectacole, care au încîntat mii și mii de spectatori, își au aici relievelle, frumos aranjate, ca într-o expoziție. Iar maestrul croitor îți poate spune cine și în ce spectacol a purtat cutare costum. Epoci din istoria omenirii, epoci din istoria Naționalului sînt orînduite aici, nu după scurgerea lor firească, ci după cum au apărut pe prima scenă a țării. Unele costume au revenit pe scenă, purtate de alți actori, din altă generație, altele au fost purtate în spectacole diferite, dar reprezentînd aceeași epocă. Pentru orice spectacol Caragiale, maestrul croitor Alexandru Nicolae poate asigura costumele în cîteva ore, valorificînd tot ce are în magazie, de la costume pînă la pălării, lăvaliere și alte accesorii ale costumației de epocă.

Dar, în orice teatru, nu numai la Național, atelierele de croitorie sînt privite ca adevărate centre de creare a atmosferei. Croitori de „modă veche”, le-am zis noi; de fapt, ei sînt adevărate competente în materie de evoluție a îmbrăcămîntei de-a lungul secolelor.

Stan Vlad